

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/166/2008

SPOJRZENIE NA MINIONY WIEK W HISTORII POLSKI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

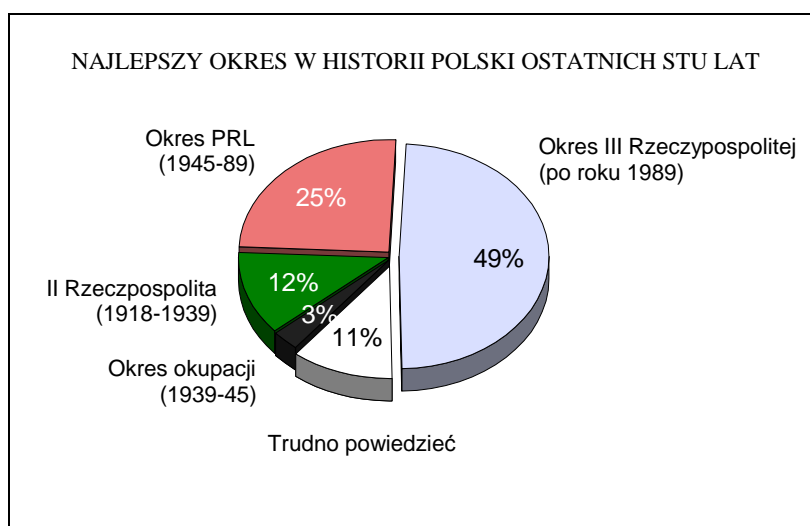
WARSZAWA, LISTOPAD 2008

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

- ❑ Niemal połowa badanych (49%) uważa, że okres po roku 1989 to najlepsze lata dla Polski w minionym stuleciu.

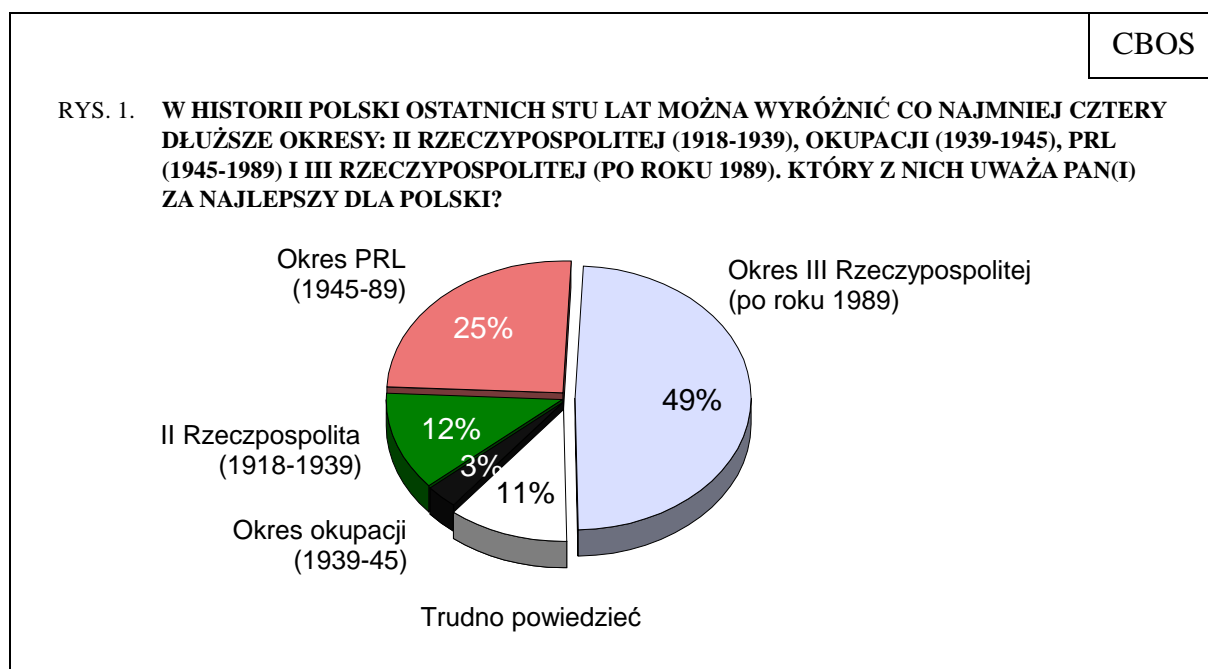

- ❑ Najważniejsze wydarzenia w historii Polski ostatnich stu lat to: obalenie komunizmu – upadek PRL w 1989 roku, wybór Karola Wojtyły na papieża (16 października 1978) oraz odzyskanie niepodległości w 1918 roku.
- ❑ Największe sukcesy Polski w ostatnich stu latach to: odzyskanie niepodległości w 1918 roku (52% wskazań), przystąpienie do Unii Europejskiej (39%), wyzwolenie się spod komunizmu w 1989 roku (37%) i odbudowa kraju po II wojnie światowej (33%).
- ❑ Najbardziej negatywnym zjawiskiem w historii Polski ostatniego stulecia była zależność od ZSRR po 1945 roku (45% wskazań).

Niebawem – 11 listopada – upłynie dziewięćdziesiąt lat od odzyskania przez Polskę niepodległości po ponadstuletnim okresie zaborów. Nawiązując do tej rocznicy zapytaliśmy ankietowanych¹ o pewne elementy pamięci historycznej dotyczące ostatniego stulecia. Interesowało nas, jak oceniane są poszczególne okresy w historii Polski ostatnich stu lat oraz jakie wydarzenia i jacy ludzie działający w tym czasie mają swoje miejsce w społecznej pamięci.

NAJLEPSZY OKRES W MINIONYM STULECIU

Zdaniem niemal połowy dorosłych Polaków (49%), okres po roku 1989 to najlepsze lata dla Polski w minionym stuleciu. Co czwarty respondent (25%) za najlepszy okres uważa PRL, a co ósmy (12%) – lata międzywojenne. Nieliczne wskazania na okres wojny i okupacji (3%) to zapewne przede wszystkim próby podkreślenia ujawnionych wówczas heroiczych postaw Polaków.

¹ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (221) przeprowadzono w dniach od 3 do 7 października 2008 roku na liczącej 1107 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Jak można było się spodziewać, badani tym częściej wskazują obecny okres jako najlepszy w ciągu ostatnich stu lat, im lepsza jest ich sytuacja materialna. Sądzi tak niespełna dwie piąte niezadowolonych z własnych warunków materialnych (39%) i prawie trzy piąte zadowolonych (59%). Ponadto badani tym częściej oceniają III RP jako okres najlepszy dla Polski, im bardziej na prawo sytuują swoje poglądy polityczne. Określa ją tak 57% badanych o orientacji prawicowej, 46% – centrowej i 40% – lewicowej.

Wskazywaniu III RP jako okresu najlepszego dla Polski sprzyja też wykształcenie. Odsetek osób wyrażających taką opinię systematycznie rośnie wraz ze wzrostem jego poziomu – od 39% mających wykształcenie podstawowe do 59% legitymujących się wyższym wykształceniem. Okres po roku 1989 jako najlepszy wskazują w większości członkowie kadry kierowniczej i inteligencji (65%) oraz uczniowie i studenci (61%). Najrzadziej natomiast za najlepszy uważają go rolnicy (38% – równie często jak lata PRL).

PRL był okresem najlepszym dla Polski przede wszystkim zdaniem osób starszych. Ci, którzy mają 65 lat i więcej, jako jedyni z wyróżnionych grup wskazywali ten okres częściej niż III RP (40% wobec 35% wskazań na lata po roku 1989). Jak już wspomnieliśmy, PRL był też równie często jak III RP (po 38%) uważany za najlepszy okres przez rolników, choć ogół mieszkańców wsi częściej wskazywał III RP (41%) niż PRL (31%). Stosunkowo często, ale jednak nieco rzadziej niż III RP, wskazywali PRL emeryci (37%, III RP – 41%), badani o lewicowych poglądach politycznych (36%, III RP – 40%) oraz osoby niezadowolone ze swoich warunków materialnych (35% wobec 39%).

Najrzadziej o PRL jako okresie najlepszym dla Polski mówili badani z wyższym wykształceniem (9%), należący do kadry kierowniczej i inteligencji (11%), uczniowie i studenci (12%) oraz mieszkańcy wielkich, ponadpółmilionowych miast (13%).

Przekonanie, że najlepszym dla Polski okresem w ostatnim stuleciu było dwudziestolecie międzywojenne, wyraźnie częstsze jest wśród badanych z wyższym wykształceniem (22%) oraz przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (21%), najrzadziej natomiast okres ten wskazują ludzie młodzi, od 18 do 24 roku życia (4%) – patrz tabela aneksowa.

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA W MINIONYM STULECIU

W opinii współcześnie żyjących Polaków cztery momenty w ciągu minionych stu lat były dla Polski zdecydowanie najważniejsze: **rok 1918** – odzyskanie niepodległości po ponad stu latach zaborów, **lata 1939–1945** – II wojna światowa i związane z nią wydarzenia mające miejsce w tym okresie, a przede wszystkim rok 1945 – dla jednych zwycięstwo w II wojnie światowej, pokonanie hitlerowskich Niemiec, a dla innych – ponowne odzyskanie niepodległości, najczęściej jednak po prostu zakończenie wojny, **rok 1978** – wybór Karola Wojtyły na papieża i wreszcie **rok 1989** – obalenie komunizmu i upadek PRL, zapoczątkowanie okresu przemian gospodarczych, wprowadzenie gospodarki rynkowej, demokracji, ale także odzyskanie niepodległości.

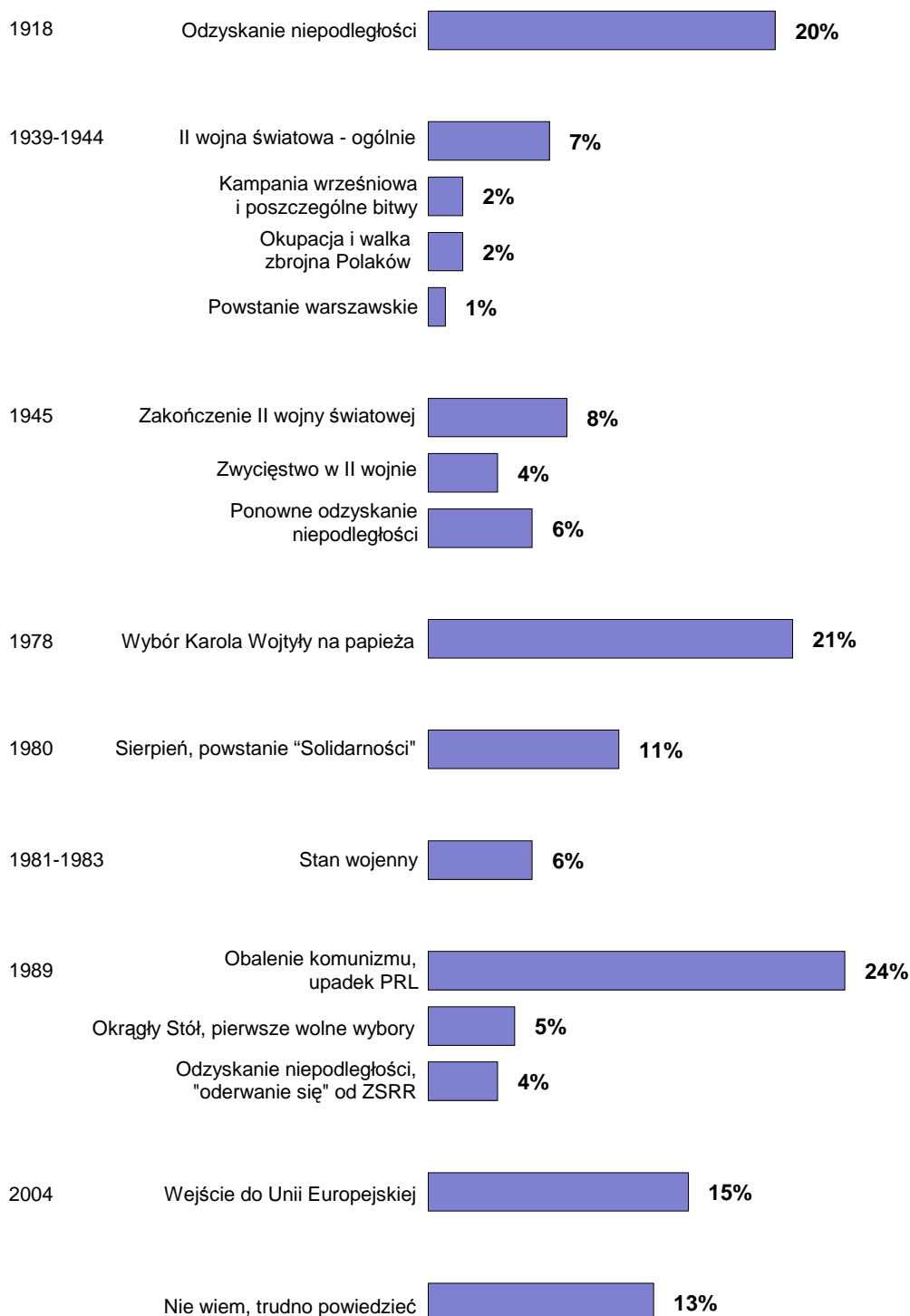
Badani odpowiadali na pytanie, które wydarzenia z historii Polski ostatnich stu lat uważają za najważniejsze. Mogli spontanicznie wymienić nie więcej niż trzy wydarzenia, przy czym trzeba zaznaczyć, że nie przedstawiliśmy im żadnej listy do wyboru, ponieważ było to tzw. pytanie otwarte.

Za najważniejsze wydarzenie minionego stulecia Polacy najczęściej uważają obalenie komunizmu, upadek PRL (**24%**). Łącznie ze wskazaniem na konkretne wydarzenia z tym związane (Okragły Stół, „ponowne odzyskanie niepodległości”, „uzyskanie demokracji”, „wprowadzenie wolnego rynku” itp.) liczba osób uznających przełom w roku 1989 za najważniejsze wydarzenie stulecia sięga jednej trzeciej, nieco przyćmiewając nawet w świadomości Polaków II wojnę światową. Na wydarzenia lat 1939–1945 wskazuje bowiem łącznie niespełna jedna trzecia badanych. W tym przypadku respondenci zwracali uwagę na kilka aspektów tego okresu, a także na co najmniej kilka konkretnych wydarzeń. Wymieniano więc ogólnie II wojnę światową, ale również jej zakończenie, określane niekiedy jako „zwycięstwo” lub „wyzwolenie”, „odzyskanie niepodległości”, mówiono też o okresie okupacji, walce zbrojnej Polaków, wymieniano niektóre bitwy.

Dla więcej niż co piątego respondenta (**21%**) najważniejszym wydarzeniem ubiegłych stu lat był wybór Karola Wojtyły na papieża w 1978 roku (niekiedy mówiono ogólnie „pontyfikat JPII”), a dla co piątego (**20%**) – odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 roku.

Są jeszcze dwa wydarzenia, które spore grupy badanych zaliczają do najważniejszych w minionym stuleciu. Chodzi o przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku (**15%**) i Sierpień 1980, powstanie „Solidarności” (**11%**).

RYS. 2. KTÓRE WYDARZENIA Z HISTORII POLSKI OSTATNICH STU LAT UWAŻA PAN(I) ZA NAJWAŻNIEJSZE?

Sporadycznie wymieniano jeszcze: I wojnę światową (1%), bitwę warszawską 1920 roku (2%), różne wydarzenia z dwudziestolecia międzywojennego (łącznie 2%), „odbudowę zniszczeń po II wojnie światowej” (2%), PRL, „czasy Gierka” (łącznie 1%), Pokojową Nagrodę Nobla dla Wałęsy (1%), protesty społeczne w PRL (0,5%), wyjście wojsk radzieckich w 1993 roku (1%), wprowadzenie demokracji i wolnego rynku (2%), zwycięstwo „Solidarności”, „przyjście Wałęsy do władzy” (2%), lata po roku 1989 – ogólnie (3%), konkretne wydarzenia związane z III RP (3%), wejście do NATO w 1999 roku (4%).

Przypisywanie znaczenia poszczególnym wydarzeniom związane jest z wiekiem badanych, a także z czynnikami wyznaczającymi ich położenie społeczne. Przede wszystkim okazało się, że ludzie młodzi z jednej strony, a osoby starsze z drugiej w dość istotny sposób różnią się postrzeganiem niektórych wydarzeń.

Respondenci od 18 do 24 roku życia szczególnie często uważają za jedno z najważniejszych wydarzeń stulecia wejście naszego kraju do Unii Europejskiej (30%). Nieco rzadziej od nich, ale też częściej niż starsi wymieniają przystąpienie Polski do UE badani w wieku 25–34 lata (22%). Dodajmy, że o wejściu do Unii jako najważniejszym wydarzeniu ostatnich stu lat młodzi ludzie mówią prawie tak samo często jak o obaleniu komunizmu (33%). Jednak już następne dziesięć roczników lokuje upadek PRL wśród najważniejszych wydarzeń stulecia dwukrotnie częściej niż wejście Polski do UE, najczęściej ze wszystkich grup wiekowych (44%). Tymczasem tylko dla 8% osób w wieku 55–64 lata integracja z UE zasługuje na miano jednego z najważniejszych dla Polski wydarzeń stulecia, a powyżej 65 roku życia – jedynie dla 3%! Zarazem w najmłodszej grupie wiekowej wyraźnie rzadziej niż w pozostałych wymieniano wybór papieża Polaka (13%). Z kolei dla generacji najstarszej, a więc sięgającej pamięcią II wojny światowej, była ona najważniejszym wydarzeniem równie często jak upadek komunizmu (po 29%).

Warto jeszcze wskazać kilka innych charakterystycznych różnic między wyróżnionymi grupami. O upadku komunizmu znacznie częściej mówią badani z wykształceniem wyższym (59%) i średnim (39%) niż zasadniczym zawodowym (26%) czy podstawowym (27%), najczęściej zaś wymieniają to wydarzenie kadra kierownicza i inteligencja (62%), a najrzadziej – bezrobotni (19%). Respondenci o poglądach lewicowych do najważniejszych wydarzeń stulecia częściej zaliczają II wojnę światową i związane z nią wydarzenia (43%) niż upadek komunizmu (33%), a o poglądach prawicowych odwrotnie – częściej upadek komunizmu (46%) niż II wojnę światową (28%). Interesujące jest też, że przypisywanie znaczenia zarówno wejściu Polski do UE, jak i wyborowi Karola Wojtyły na papieża w bardzo niewielkim stopniu wiąże się z orientacją polityczną badanych (patrz tabele aneksowe).

BLASKI I CIENIE MINIONEGO STULECIA

Kolejną sprawą, którą poruszyliśmy w badaniu, było postrzeganie minionego stulecia w historii Polski z punktu widzenia pozytywów i negatywów, jakie miały miejsce w tym okresie. Badanym przedstawiliśmy listę siedemnastu zjawisk lub wydarzeń pozytywnych oraz listę szesnastu negatywnych. Z każdej z nich badani mogli wybrać nie więcej niż cztery odpowiedzi.

	CBOS
Co zaliczyłyby Pan(i) do największych sukcesów Polski w ostatnich stu latach?	
Odzyskanie niepodległości w 1918 roku	52%
Przystąpienie do Unii Europejskiej	39%
Wyzwolenie się spod komunizmu w 1989 roku	37%
Odbudowa kraju po II wojnie światowej	33%
Walka zbrojna z hitlerowskimi Niemcami w czasie II wojny światowej	25%
Ruch społeczny „Solidarność”	22%
Przystąpienie do NATO	18%
Zbudowanie demokratycznego państwa po roku 1989	12%
Powstanie warszawskie w 1944 roku	12%
Odbudowanie państwa polskiego i jego instytucji po 1918 roku	10%
Zachowanie religijności i związków z Kościołem katolickim przez polskie społeczeństwo w czasach PRL	10%
Zbudowanie gospodarki rynkowej po 1989 roku	7%
Funkcjonowanie polskiego państwa podziemnego w okresie okupacji	6%
Uprzemysłowanie kraju w czasach PRL	6%
Awans społeczny dużych grup społecznych w czasach PRL	5%
Patriotyczne wychowanie młodzieży w II Rzeczypospolitej	4%
Polityka gospodarcza II Rzeczypospolitej	3%
Trudno powiedzieć	4%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Zdecydowanie najczęściej za największy sukces Polski w ostatnich stu latach spośród umieszczonych na liście uznawane jest odzyskanie niepodległości w 1918 roku (52%). Na drugim miejscu znalazło się przystąpienie naszego kraju do Unii Europejskiej w 2004 roku (39%) i wyzwolenie się spod komunizmu w 1989 roku (37%). Wysoką rangę zdobyła też odbudowa kraju po II wojnie światowej (33%). Również stosunkowo wysoko w tej hierarchii znalazły się: walka zbrojna w czasie II wojny światowej (25%), powstanie „Solidarności”

(22%) i przystąpienie Polski do NATO (18%). Warto zwrócić uwagę na niską pozycję znaczących przecież procesów mających miejsce w czasach PRL – uprzemysłowienia kraju (6%) i awansu społecznego dużych grup społecznych (5%).

Odpowiedzi na to pytanie związane są również z cechami społecznymi lub demograficznymi ankietowanych. Najbardziej chyba zróżnicowany jest pogląd na przystąpienie naszego kraju do Unii Europejskiej. Fakt ten zaliczają do największych sukcesów Polski znacznie częściej ludzie młodzi i w średnim wieku niż pozostali – sądzi tak około połowy badanych do 44 roku życia, jedna trzecia w wieku 45–64 lata i tylko jedna piąta mających 65 lat i więcej.

Drugim czynnikiem różnicującym zaliczanie integracji naszego kraju z UE do największych sukcesów Polski jest sytuacja materialna w wymiarze subiektywnym. Wydarzenie to postrzega jako największy sukces stulecia 48% badanych zadowolonych ze swojej sytuacji materialnej i tylko 28% oceniających ją źle. Ponadto warto zwrócić uwagę, że to wydarzenie wskazywane jest w takim kontekście dwukrotnie częściej przez przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (58%) niż przez rolników (29%).

Co z kolei badani zaliczają do największych słabości Polski w ostatnich stu latach?

Zdecydowanie najbardziej negatywnym zjawiskiem w dziejach Polski ostatniego stulecia była zdaniem współcześnie żyjących Polaków zależność od ZSRR po II wojnie światowej (45% wskazań). Na drugim miejscu spośród uwzględnionych w badaniu znalazły się dwa zjawiska: marnowanie dorobku i zwycięstwa „Solidarności” (25%) oraz bieda i niesprawiedliwość społeczna istniejąca w II Rzeczypospolitej (24%).

Co piąty badany zalicza do największych słabości Polski w ostatnich stu latach zbyt duże wpływy Kościoła katolickiego (21%) i zbyt duże koszty reform ekonomicznych (20%), takie same liczebnie grupy – zwalczanie Kościoła w okresie PRL (20%) i błędną politykę gospodarczą w czasach PRL (20%). Niemal tyle samo ankietowanych (19%) uważa, że jedną z największych słabości Polski jest nieudolnie funkcjonująca demokracja.

Mniej więcej co szósty respondent za najbardziej negatywne zjawisko stulecia uważa zbyt dużą zależność od USA (16%) oraz ogromną liczbę ofiar podziemnej walki zbrojnej z hitlerowskimi Niemcami (16%), a co siódmy – zbyt dużą zależność od Unii Europejskiej (14%).

		CBOS
Co zaliczył(a)by Pan(i) do największych słabości Polski w ostatnich stu latach?		
Zależność od ZSRR po 1945 roku		45%
Marnowanie dorobku i zwycięstwa „Solidarności”		25%
Bieda i niesprawiedliwość społeczna istniejąca w II Rzeczypospolitej		24%
Zbyt duże wpływy Kościoła katolickiego		21%
Zbyt duże koszty reform ekonomicznych		20%
Błędna polityka gospodarcza w czasach PRL		20%
Zwalczanie Kościoła i wiernych w czasach PRL		20%
Słaba, nieudolnie funkcjonująca demokracja		19%
Zbyt duża zależność od USA i NATO		16%
Ofiary podziemnej walki zbrojnej z hitlerowskimi Niemcami		16%
Zbyt duża zależność od Unii Europejskiej		14%
Słabość wojskowa II Rzeczypospolitej		7%
Zła polityka zagraniczna w II Rzeczypospolitej		6%
Powstanie warszawskie w 1944 roku		6%
Złe stosunki między grupami narodowymi i wyznaniowymi w II Rzeczypospolitej		6%
Ograniczenie demokracji po zamachu dokonanym przez Józefa Piłsudskiego w 1926 roku		4%
Trudno powiedzieć		7%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Na pozostałe umieszczone na liście wydarzenia i zjawiska wskazywało mniej niż 10% badanych. Warto jeszcze zwrócić uwagę, że powstanie warszawskie jako zjawisko negatywne wskazało 6% badanych, o połowę mniej niż zaliczyło je do pozytywów.

OCENA WYBITNYCH POSTACI MINIONEGO STULECIA

Postrzeganie wybitnych postaci XX wieku badaliśmy w dwóch aspektach – oceny ich działalności oraz osobistego stosunku do nich. Badanym przedstawiliśmy listę osiemnastu nazwisk. Pierwszego aspektu dotyczyło pytanie: *W historii Polski od początku XX wieku zapisały się rozmaite postaci. Proszę ocenić każdą z nich. Jeśli sądzi Pan(i), że człowiek ten wyrządził dużo złego, więcej złego niż dobrego, ocena będzie negatywna (od -5 do -1). Jeśli sądzi Pan(i), że zrobił dużo dobrego, więcej dobrego niż złego, ocena będzie pozytywna (od +1 do +5). Jeśli sądzi Pan(i), że wyrządził tyle złego, co dobrego, ocena będzie neutralna (0). Proszę powiedzieć, jeśli nie zna Pan(i) jakiejś osoby, jeśli sądzi Pan(i), że osoba ta nic nie zrobiła, lub jeśli nie potrafi Pan(i) jej ocenić.*

Trzeba zaznaczyć, że w tabeli uszeregowano postacie według malejącego odsetka ocen pozytywnych. Na liście prezentowanej badanym najpierw wymienione były osoby, których głównym okresem działalności była II RP, następnie te, których apogeum działalności przypadło na II wojnę światową, okres PRL i wreszcie III RP.

Tabela 1

	Oceny				Nie znam takiej osoby
	pozytywne	neutralne	negatywne	Trudno powiedzieć	
	w procentach				
Jan Paweł II	97	1	1	1	0
Stefan Wyszyński	82	5	3	4	6
Józef Piłsudski	80	6	4	6	4
Lech Wałęsa	76	10	12	2	0
Jacek Kuroń	76	8	6	5	5
Władysław Sikorski	69	6	2	8	15
Tadeusz Mazowiecki	64	14	10	6	6
Edward Gierek	55	14	24	4	3
Wojciech Jaruzelski	46	18	29	6	1
Edward Rydz-Śmigły	45	9	4	9	33
Leszek Balcerowicz	43	18	27	6	6
Tadeusz Bór-Komorowski	36	7	3	9	45
Władysław Gomułka	34	17	37	7	5
Władysław Grabski	33	7	2	6	52
Józef Beck	27	10	5	8	50
Eugeniusz Kwiatkowski	22	5	2	6	65
Roman Dmowski	21	9	4	9	57
Bolesław Bierut	19	15	42	11	13

Jak można było się spodziewać, zdaniem niemal wszystkich badanych (97%) najbardziej pozytywną postacią w historii Polski XX wieku, pozostającą poza wszelką dyskusją, jest Jan Paweł II.

Z pozostałych postaci uwzględnionych w badaniu cztery zostały ocenione pozytywnie przez ponad trzy czwarte ankietowanych, a mianowicie: Stefan Wyszyński (82% ocen pozytywnych), Józef Piłsudski (80%), Lech Wałęsa (76%) i Jacek Kuroń (76%). Są to postaci znane niemal wszystkim – identyfikuje je ponad dziewięćdziesiąt procent badanych – i niekontrowersyjne, tylko sporadycznie oceniane negatywnie. Jedynie o Lechu Wałęsie co ósmy respondent (12%) jest zdania, że zrobił on więcej złego niż dobrego.

Ponad połowa badanych pozytywnie ocenia jeszcze trzy postaci – Władysława Sikorskiego, Tadeusza Mazowieckiego i Edwarda Gierka. O ile Władysław Sikorski jest postacią niekontrowersyjną, a Tadeusz Mazowiecki wzbudza niewielkie kontrowersje, o tyle Edward Gierek to postać wysoce kontrowersyjna. Zdaniem co czwartego badanego (24%) zapisał się on negatywnie w historii Polski, jednak ponad dwukrotnie większa grupa (55%) sądzi, że zrobił dla naszego kraju więcej dobrego niż złego.

Jeszcze większe kontrowersje wzbudza Wojciech Jaruzelski, niemniej znacznie częściej postrzegany jest jako postać o pozytywnym niż negatywnym bilansie dokonań. Inny przywódca komunistyczny Władysław Gomułka jest tylko nieco częściej oceniany negatywnie (37%) niż pozytywnie (34%). Jedynie Bolesław Bierut zyskał zdecydowanie więcej ocen negatywnych (42%) niż pozytywnych (19%).

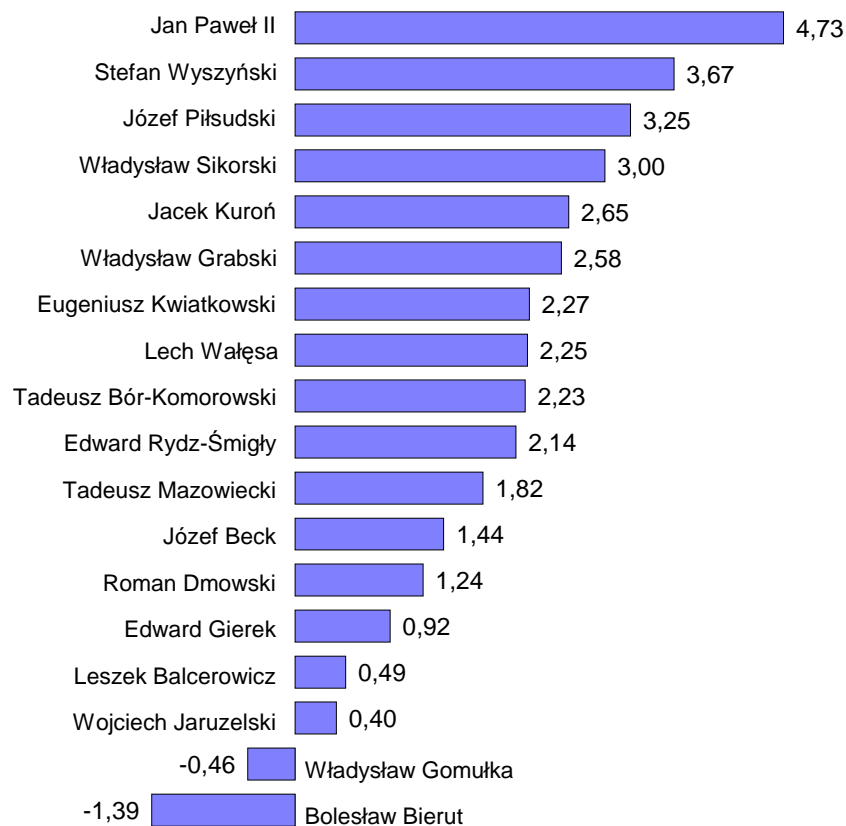
Postacią silnie kontrowersyjną jest w społecznym odbiorze Leszek Balcerowicz. Ponad dwie piąte badanych (43%) ocenia jego działalność pozytywnie, zarazem jednak ponad jedna czwarta (27%) – negatywnie.

W związku z postrzeganiem roli poszczególnych postaci w historii Polski ostatniego stulecia warto jeszcze zwrócić uwagę na Romana Dmowskiego. Ponad połowa badanych (57%) nie identyfikuje twórcy i przywódcy Narodowej Demokracji – jednego z dwóch najpotężniejszych obozów politycznych II Rzeczypospolitej.

Badani oceniając poszczególne osoby posługiwali się 11-punktową skalą (od -5 do +5). Powyżej omówiliśmy oceny zagregowane do trzech kategorii: pozytywnej, neutralnej i negatywnej, co zaciera stopień oceny pozytywnej bądź negatywnej. Jednocześnie porównanie ocen poszczególnych postaci jest w pewnym zakresie zakłócone przez różny stopień znajomości tych osób. Wprowadziliśmy więc drugą miarę w postaci średniej ocen. Pokazuje ona z jednej strony stopień oceny pozytywnej (od +1 do +5) bądź negatywnej (od -1 do -5), a ponadto niweluje różnice wynikające z różnego stopnia znajomości poszczególnych postaci, gdyż do średniej wliczane są jedynie oceny wystawiane przez badanych identyfikujących daną osobę.

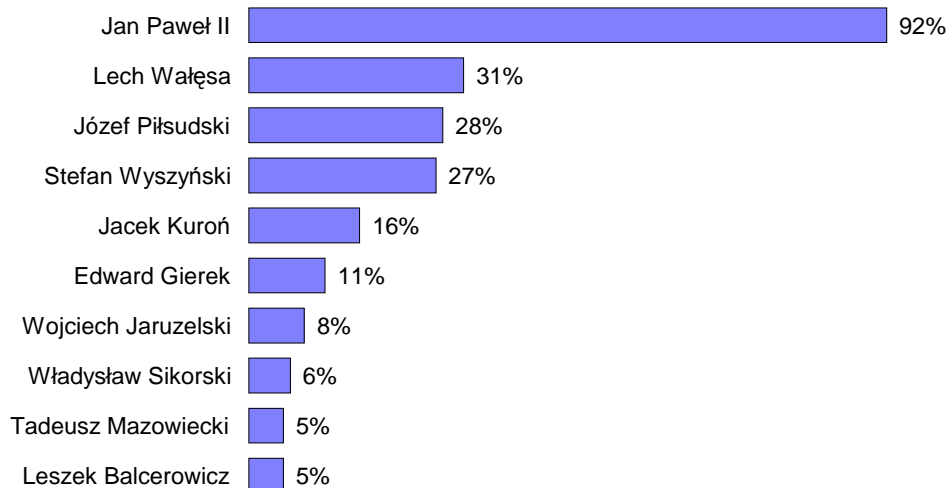
Uwzględnienie średniej ocen wprowadza pewne korekty w hierarchii postrzegania roli poszczególnych postaci. Ogólnie biorąc, niżej plasują się osoby szeroko znane, ale kontrowersyjne. Dotyczy to wszystkich czterech umieszczonych na liście przywódców komunistycznych, ale także Lecha Wałęsy. Z kolei w znacznym stopniu zapomniane postaci z II RP plasują się wyżej, gdyż ci, którzy je identyfikują, na ogół oceniają pozytywnie, ale nie zawsze zgodnie z oceną, jaką wystawiliby im historycy.

RYS. 3. ŚREDNIE OCEN POSZCZEGÓLNYCH POSTACI

Odrębne pytanie dotyczyło osobistego stosunku do poszczególnych postaci, przy czym chodziło nam o to, które z nich są badanym najbliższe.

RYS. 4. KTÓRE Z TYCH POSTACI SĄ PANU(I) OSOBIŚCIE NAJBLIŻSZE?
PROSZĘ WSKAZAĆ NIE WIĘCEJ NIŻ TRZY OSOBY

Osoba Jana Pawła II jest bliska niemal wszystkim Polakom. Z pozostałych uwzględnionych w badaniu postaci wyróżniają się trzy, z których każdą jako najbliższą sobie wskazał więcej niż co czwarty respondent. Są to zarazem osoby najczęściej oceniane pozytywnie: Lech Wałęsa, Józef Piłsudski i Stefan Wyszyński.

Ponadto wśród tych, którzy wskazani zostali przez co najmniej 5% ankietowanych, znalazło się dwóch przywódców komunistycznych: Edward Gierek i Wojciech Jaruzelski. Edward Gierek jest najbliższy aż jednej piątej badanych o poglądach lewicowych (21%), ale także co dwunastemu respondentowi o orientacji prawicowej (8%). Warto też zwrócić uwagę, że Jacka Kuronia jako najbliższą sobie postać mniej więcej równie często wskazują badani o poglądach lewicowych, jak i prawicowych.

Co drugi dorosły Polak uważa, że okres po 1989 roku jest dla Polski najlepszy w ostatnich stu latach. Konsekwentnie za najważniejsze wydarzenie ostatniego stulecia uznawane jest obalenie komunizmu – upadek PRL. Jego znaczenie przyćmiewa w świadomości Polaków nawet tak traumatyczne wydarzenie, jak II wojna światowa, a także – odzyskanie niepodległości w 1918 roku czy wybór papieża Polaka.

Znaczące sukcesy Polski w ciągu minionego stulecia to, poza samym faktem odzyskania państwowości, przystąpienie do Unii Europejskiej, obalenie komunizmu – upadek PRL, ale także odbudowa kraju po II wojnie światowej. Natomiast cieniem kładzie się na minionym stuleciu zależność Polski od ZSRR przez niemal połowę tego okresu.

Najlepiej oceniane, a zarazem najbliższe Polakom postaci ostatnich stu lat to przede wszystkim Jan Paweł II, a następnie – Józef Piłsudski, Lech Wałęsa i Stefan Wyszyński.

Opracował
Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1

		W historii Polski ostatnich stu lat można wyróżnić co najmniej cztery dłuższe okresy: II Rzeczypospolitej (1918-39), okupacji (1939-45), PRL (1945-89) i III Rzeczypospolitej (po roku 1989). Który z nich uważa Pan(i) za najlepszy dla Polski?					Liczba osób
		Okres II Rzeczypospolitej (1918-39)	Okres okupacji (1939-45)	Okres PRL (1945-89)	Okres III Rzeczypospolitej (po roku 1989)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		12	3	25	49	11	1107
Płeć	Mężczyźni	14	3	24	48	10	521
	Kobiety	10	3	25	49	13	586
Wiek	18-24 lata	4	3	16	56	20	159
	25-34	15	4	16	47	18	202
	35-44	12	4	20	53	11	168
	45-54	11	2	29	52	5	190
	55-64	15	1	26	52	6	179
	65 lat i więcej	12	5	40	35	8	209
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	5	31	41	14	417
	Miasto do 20 tys.	9	3	25	52	11	151
	20-100 tys.	13	1	26	52	8	218
	101-500 tys.	16	4	18	52	10	172
	501 tys. i więcej mieszk.	16	1	13	58	12	149
Wykształcenie	Podstawowe	7	5	35	39	13	307
	Zasadnicze zawodowe	11	3	28	48	10	280
	Średnie	12	2	20	53	12	370
	Wyższe	22	1	9	59	8	150
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	21		11	65	3	71
	Prac. umysł. niż. szczebla	17	3	15	54	11	113
	Pracownicy fiz.- umysł.	10	9	24	43	14	85
	Robotnicy wykwalifikowani	9	2	22	56	11	115
	Robotnicy niewykwalifik.	10	3	24	53	8	73
	Rolnicy	8		38	38	17	59
	Pracujący na własny rach.	19	2	19	51	9	39
Bierni zawodowo	Renciści	12		35	46	6	87
	Emeryci	10	4	37	41	8	245
	Uczniowie i studenci	6	2	12	61	19	81
	Bezrobotni	11	5	19	48	17	75
	Gospodynie domowe i inni	15	3	22	38	22	64
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	13	1	20	57	7	123
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	14	4	15	54	14	90
	sekt. pryw. poza rolnict.	13	5	17	56	9	257
	prywatnym gosp. rolnym	6	2	42	36	14	58
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	8	3	27	48	14	265
	501-750	9	4	29	47	11	187
	751-1000	12	2	28	49	9	183
	1001-1500	18	3	20	51	7	150
	Powyżej 1500 zł	17	2	17	54	9	127
Ocena własnych war. mater.	Złe	8	5	35	39	14	231
	Średnie	13	2	28	45	10	510
	Dobre	12	3	14	59	11	366
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	13	9	28	40	9	49
	Raz w tygodniu	13	2	26	49	11	579
	1-2 razy w miesiącu	10	5	30	44	11	165
	Kilka razy w roku	10	3	22	51	14	212
	W ogóle nie uczestniczy	13	5	18	53	11	103
Poglądy polityczne	Lewica	10	3	36	40	10	153
	Centrum	13	3	27	46	10	322
	Prawica	16	2	19	57	6	373
	Trudno powiedzieć	6	4	25	44	21	258

Tabela 2

		Które wydarzenia z historii Polski ostatnich stu lat uważa Pan(i) za najważniejsze?								Liczba osób
		Odzyskanie niepodległości w 1918 r.	Wydarzenia okresu 1939-1945	Obalenie komunizmu i wydarzenia z tym związane	"Solidarność", zwycięstwo „S”, Sierpień 1980	Papież Polak - wybór, pontyfikat	Wejście do UE	Inne odpowiedzi	Nie wiem, trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		20	30	35	11	21	15	14	13	1107
Płeć	Mężczyźni	22	30	37	12	18	14	16	11	521
	Kobiety	19	29	33	10	23	16	13	15	586
Wiek	18-24 lata	20	18	33	7	13	30	12	17	159
	25-34	19	38	44	9	22	22	8	12	202
	35-44	19	29	34	15	20	17	14	10	168
	45-54	23	31	35	12	26	11	15	13	190
	55-64	23	29	34	14	27	8	18	8	179
	65 lat i więcej	19	29	29	8	18	3	20	19	209
Miejsce zamieszkania	Wieś	16	28	28	8	21	11	17	18	417
	Miasto do 20 tys.	16	26	40	10	21	17	12	13	151
	20-100 tys.	22	28	30	12	24	15	13	13	218
	101-500 tys.	27	28	39	10	15	16	16	10	172
	501 tys. i więcej mieszk.	28	43	52	19	22	19	10	5	149
Wykształcenie	Podstawowe	13	27	27	8	18	7	17	21	307
	Zasadnicze zawodowe	15	24	26	11	23	13	16	15	280
	Średnie	24	33	39	11	21	20	14	11	370
	Wyższe	38	37	59	17	21	21	8	2	150
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	39	48	62	13	28	20	8		71
	Prac. umysł. niż. szczebla	26	46	53	18	18	19	12	6	113
	Pracownicy fiz.- umysł.	17	32	35	12	19	17	6	13	85
	Robotnicy wykwalifikowani	17	21	28	11	21	23	16	14	115
	Robotnicy niewykwalifik.	17	27	34	17	17	13	15	15	73
	Rolnicy	13	28	36	3	26	6	19	20	59
	Pracujący na własny rach.	30	19	46	15	21	14	13	7	39
Bierni zawodowo	Renciści	20	21	19	13	28	6	20	14	87
	Emeryci	21	30	30	8	21	5	18	17	245
	Uczniowie i studenci	21	17	42	2	17	26	14	20	81
	Bezrobotni	15	38	19	11	18	19	11	11	75
	Gospodynie domowe i inni	11	18	29	9	21	23	15	15	64
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	26	34	41	19	22	19	15	5	123
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	17	36	44	17	17	26	11	9	90
	sekt. pryw. poza rolnict.	26	32	41	12	21	19	9	10	257
	prywatnym gosp. rolnym	15	29	34	3	23	6	17	22	58
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	17	28	30	10	23	14	13	16	265
	501-750	20	28	28	12	15	14	15	15	187
	751-1000	22	33	37	11	17	15	15	13	183
	1001-1500	23	28	40	14	26	16	14	8	150
	Powyżej 1500 zł	28	40	57	16	23	15	14	10	127
Ocena własnych war. mater.	Złe	21	31	25	7	20	9	16	19	231
	Średnie	19	31	31	12	23	12	15	13	510
	Dobre	22	27	46	11	19	22	13	10	366
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	30	20	29	14	24	9	10	14	49
	Raz w tygodniu	21	25	34	12	23	13	14	15	579
	1-2 razy w miesiącu	18	33	35	10	20	14	16	11	165
	Kilka razy w roku	19	38	39	10	20	19	13	12	212
	W ogóle nie uczestniczy	22	36	32	9	11	19	16	9	103
Poglądy polityczne	Lewica	25	43	33	5	20	16	13	13	153
	Centrum	19	31	32	9	19	16	13	12	322
	Prawica	22	28	46	15	25	13	16	8	373
	Trudno powiedzieć	18	22	24	10	18	15	14	22	258

Tabela 3

		Co zaliczył(a)by Pan(i) do największych sukcesów Polski w ostatnich stu latach?					
		Odzyskanie niepodległości w 1918 r.	Odbudowanie państwa polskiego i jego instytucji po 1918 r.	Polityka gospodarcza II Rzeczy- pospolitej	Patriotyczne wychowanie młodzieży w II Rzeczy- pospolitej	Walka zbrojna z hitlerowskimi Niemcami w czasie II wojny światowej	Funkcjonowa- nie polskiego państwa podziemnego w okresie okupacji
		%	%	%	%	%	%
Ogółem		52	10	3	4	25	6
Płeć	Mężczyźni	53	10	4	5	28	5
	Kobiety	51	10	1	3	22	6
Wiek	18-24 lata	64	11	3	5	22	5
	25-34	51	9	3	2	25	6
	35-44	48	9	2	3	28	8
	45-54	53	6	1	4	25	4
	55-64	51	12	2	3	26	5
	65 lat i więcej	44	12	4	4	24	5
Miejsce zamieszkania	Wieś	48	11	4	4	27	5
	Miasto do 20 tys.	54	6	2	1	24	2
	20-100 tys.	46	9	2	4	21	4
	101-500 tys.	55	10	1	5	20	8
	501 tys. i więcej mieszk.	62	15	1	3	30	11
Wykształcenie	Podstawowe	43	10	3	5	25	3
	Zasadnicze zawodowe	50	7	2	2	24	4
	Średnie	55	9	2	4	25	6
	Wyższe	65	17	3	5	27	13
Grupa społ.- zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	75	13	5	7	33	10
	Prac. umysł. niż. szczebla	54	10	1	3	24	10
	Pracownicy fiz.- umysł.	54	12	3	4	27	4
	Robotnicy wykwalifikowani	51	7	1	3	21	3
	Robotnicy niewykwalifik.	53	5	1	5	31	8
	Rolnicy	42	10	5	4	34	6
Pracujący na własny rach.	51	5		3	25	6	
Bierni zawodowo	Renciści	40	6	2	1	27	8
	Emeryci	46	13	4	3	22	4
	Uczniowie i studenci	65	13	7	9	22	5
	Bezrobotni	45	12		3	24	4
	Gospodynie domowe i inni	51	6		2	20	3
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	61	7	1	6	21	9
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	54	16	3	4	22	2
	sekt. pryw. poza rolnict.	54	7	1	3	29	7
	prywatnym gosp. rolnym	42	8	5	4	34	8
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	50	8	4	5	27	5
	501-750	53	9	4	3	24	5
	751-1000	46	11	2	3	26	4
	1001-1500	55	10	2	2	27	9
	Powyżej 1500 zł	48	17	2	4	21	7
Ocena własnych war. mater.	Złe	43	7	2	3	27	5
	Średnie	53	11	3	4	25	7
	Dobre	54	11	2	3	23	4
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	50	9	3	6	24	5
	Raz w tygodniu	53	11	3	4	25	5
	1-2 razy w miesiącu	45	11	3	4	23	6
	Kilka razy w roku	52	7	1	1	26	6
	W ogóle nie uczestniczy	56	11	2	4	23	6
Poglądy polityczne	Lewica	49	12	1	4	26	7
	Centrum	54	10	2	4	29	5
	Prawica	56	11	3	4	24	6
	Trudno powiedzieć	43	8	3	4	19	4

Tabela 3 cd.

		Co zaliczył(a)by Pan(i) do największych sukcesów Polski w ostatnich stu latach?					
		Powstanie warszawskie w 1944 r.	Odbudowa kraju po II wojnie światowej	Uprzemysłowanie kraju w czasach PRL	Awans społeczny dużych grup społecznych w czasach PRL	Zachowanie religijności i związków z Kościołem katolickim w czasach PRL	Ruch społeczny "Solidarność"
		%	%	%	%	%	%
Ogółem		12	33	6	5	10	22
Płeć	Mężczyźni	12	29	7	6	7	23
	Kobiety	11	36	5	4	13	21
Wiek	18-24 lata	12	21	6	4	6	23
	25-34	11	29	4	4	5	20
	35-44	13	39	5	2	7	20
	45-54	10	35	7	6	14	22
	55-64	13	32	8	6	18	30
	65 lat i więcej	11	39	8	6	11	18
Miejsce zamieszkania	Wieś	13	34	9	5	11	18
	Miasto do 20 tys.	9	31	4	4	9	20
	20-100 tys.	11	31	7	6	11	28
	101-500 tys.	13	38	5	4	10	23
	501 tys. i więcej mieszk.	11	28	4	3	8	24
Wykształcenie	Podstawowe	13	35	7	6	14	18
	Zasadnicze zawodowe	10	33	9	4	7	20
	Średnie	11	33	5	4	11	26
	Wyższe	12	27	3	6	7	22
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	16	23	3	3	4	19
	Prac. umysł. niż. szczebla	9	36	4	3	12	29
	Pracownicy fiz.- umysł.	11	30	8	8	8	18
	Robotnicy wykwalifikowani	11	29	3	1	6	23
	Robotnicy niewykwalifik.	21	35	6	4	14	33
	Rolnicy	10	40	7	9	8	19
	Pracujący na własny rach.	11	29	6	5	6	30
Bierni zawodowo	Renciści	14	34	6	3	12	24
	Emeryci	11	39	9	6	14	18
	Uczniowie i studenci	14	14	6	3	10	23
	Bezrobotni	8	31	7	3	6	16
	Gospodynie domowe i inni	4	41	9	6	13	18
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	12	32	3	3	12	26
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	12	32	6	5	4	22
	sekt. pryw. poza rolnict.	14	31	4	4	8	26
	prywatnym gosp. rolnym	12	43	10	10	8	18
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	14	33	8	6	12	17
	501-750	10	30	10	3	13	24
	751-1000	15	37	7	4	10	27
	1001-1500	12	35	4	3	11	20
	Powyżej 1500 zł	8	33	2	3	9	30
Ocena własnych war. mater.	Złe	10	41	11	7	11	19
	Średnie	11	33	6	5	11	22
	Dobre	13	27	4	2	9	24
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	13	16	7	3	23	17
	Raz w tygodniu	11	32	6	5	13	23
	1-2 razy w miesiącu	13	41	7	4	9	19
	Kilka razy w roku	12	29	6	4	5	25
	W ogóle nie uczestniczy	9	38	6	4	3	15
Poglądy polityczne	Lewica	11	47	15	11	6	18
	Centrum	10	36	6	5	8	22
	Prawica	15	23	5	2	13	28
	Trudno powiedzieć	8	35	4	4	11	16

Tabela 3 cd.

		Co zaliczył(a)by Pan(i) do największych sukcesów Polski w ostatnich stu latach?						Liczba osób
		Wyzwolenie się spod komunizmu w 1989 r.	Zbudowanie demokratycznego państwa po 1989 r.	Zbudowanie gospodarki rynkowej po 1989 r.	Przystąpienie do NATO	Przystąpienie do UE	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		37	12	7	18	39	4	1107
Płeć	Mężczyźni	39	14	7	21	38	3	521
	Kobiety	35	11	6	15	40	5	586
Wiek	18-24 lata	37	11	7	23	51	3	159
	25-34	38	12	7	24	49	4	202
	35-44	36	12	5	18	50	3	168
	45-54	39	15	10	20	36	2	190
	55-64	39	13	7	15	33	2	179
	65 lat i więcej	34	10	3	9	21	9	209
Miejsce zamieszkania	Wieś	35	8	5	20	34	6	417
	Miasto do 20 tys.	36	19	6	12	37	7	151
	20-100 tys.	38	13	6	19	37	3	218
	101-500 tys.	35	14	10	19	47	1	172
	501 tys. i więcej mieszk.	46	13	7	16	51	2	149
Wykształcenie	Podstawowe	36	7	4	14	28	7	307
	Zasadnicze zawodowe	35	10	5	20	37	5	280
	Średnie	36	15	7	20	48	2	370
	Wyższe	46	21	13	14	45	1	150
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	48	17	20	17	58		71
	Prac. umysł. niż. szczebla	40	19	7	20	53	1	113
	Pracownicy fiz.- umysł.	35	9	9	19	46	2	85
	Robotnicy wykwalifikowani	37	8	8	19	43	5	115
	Robotnicy niewykwalifik.	37	11	1	16	42	2	73
	Rolnicy	29	11	3	17	29	7	59
	Pracujący na własny rach.	50	17	9	19	42		39
Bierni zawodowo	Renciści	36	10	5	20	35	9	87
	Emeryci	34	12	5	12	22	6	245
	Uczniowie i studenci	40	17	8	20	43	4	81
	Bezrobotni	36	10	2	21	46	3	75
	Gospodynie domowe i inni	30	5	5	28	40	3	64
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	41	14	8	22	53		123
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	39	11	6	23	54	5	90
	sekt. prywat. poza rolnict.	41	15	11	17	47	2	257
	prywatnym gosp. rolnym	30	9	3	21	26	4	58
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	39	7	6	20	38	4	265
	501-750	36	13	7	22	40	4	187
	751-1000	34	12	5	12	38	6	183
	1001-1500	38	16	7	18	40	1	150
	Powyżej 1500 zł	41	19	14	16	47	5	127
Ocena własnych war. mater.	Złe	35	10	4	13	28	7	231
	Średnie	36	10	6	18	38	4	510
	Dobre	39	17	9	20	48	2	366
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	55	4	6	14	22	8	49
	Raz w tygodniu	38	12	6	16	35	4	579
	1-2 razy w miesiącu	36	10	6	22	38	4	165
	Kilka razy w roku	30	15	8	19	52	4	212
	W ogóle nie uczestniczy	36	18	9	20	47	3	103
Poglądy polityczne	Lewica	28	19	6	19	41	2	153
	Centrum	34	12	7	17	44	3	322
	Prawica	47	12	8	20	37	2	373
	Trudno powiedzieć	32	9	5	15	36	9	258

Tabela 4

		Co zaliczył(a)by Pan(i) do największych słabości Polski w ostatnich stu latach?					
		Bieda i niesprawiedliwość społeczna istniejąca w II Rzeczypospolitej	Ograniczenie demokracji po zamachu dokonanym przez Józefa Piłsudskiego w 1926 r.	Złe stosunki między grupami narodowymi i wyznaniowymi w II Rzeczypospolitej	Zła polityka zagraniczna w II Rzeczypospolitej	Słabość wojskowa II Rzeczypospolitej	Ofiary podziemnej walki zbrojnej z hitlerowskimi Niemcami
		%	%	%	%	%	%
Ogółem		24	4	6	6	7	16
Płeć	Mężczyźni	23	4	5	7	10	12
	Kobiety	24	4	6	6	4	19
Wiek	18-24 lata	30	4	8	7	9	18
	25-34	21	3	7	4	8	17
	35-44	27	4	4	8	10	14
	45-54	19	3	5	7	7	16
	55-64	21	4	7	7	5	14
	65 lat i więcej	26	4	4	5	5	16
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	4	7	6	8	17
	Miasto do 20 tys.	24	2	4	7	5	17
	20-100 tys.	19	4	4	4	6	11
	101-500 tys.	25	5	4	9	6	13
	501 tys. i więcej mieszk.	19	3	9	8	9	19
Wykształcenie	Podstawowe	29	4	7	7	5	17
	Zasadnicze zawodowe	20	2	3	4	7	13
	Średnie	24	4	7	7	6	15
	Wyższe	20	4	6	9	13	17
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	26	6	9	8	9	19
	Prac. umysł. niż. szczebla	20		7	8	9	14
	Pracownicy fiz.- umysł.	33	6	9	8	5	18
	Robotnicy wykwalifikowani	16	1	6	6	7	13
	Robotnicy niewykwalifik.	21	5	6	6	5	9
	Rolnicy	19	4	4	1	6	26
	Pracujący na własny rach.	22	9	7		13	17
Bierni zawodowo	Renciści	27	1	5	6	9	13
	Emeryci	23	5	6	7	4	13
	Uczniowie i studenci	30	4	3	8	9	17
	Bezrobotni	25	4	3	5	15	19
	Gospodynie domowe i inni	29	4	4	5	3	20
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	26	3	8	9	6	13
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	25	6	8	10	11	15
	sekt. pryw. poza rolnict.	21	3	7	6	8	15
	prywatnym gosp. rolnym	24	4	4	1	8	22
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	26	3	6	8	7	19
	501-750	25	4	9	7	6	18
	751-1000	21	0	5	5	3	14
	1001-1500	18	1	5	7	8	18
	Powyżej 1500 zł	17	7	6	9	10	13
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	3	3	5	4	19
	Średnie	23	3	5	6	6	13
	Dobre	24	5	8	8	10	17
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	27	11	9	10	4	19
	Raz w tygodniu	23	4	6	8	5	17
	1-2 razy w miesiącu	25	4	3	2	11	17
	Kilka razy w roku	24	1	4	5	8	13
	W ogóle nie uczestniczy	26	4	8	6	10	14
Poglądy polityczne	Lewica	29	4	8	11	8	17
	Centrum	23	4	7	6	7	21
	Prawica	21	3	4	6	9	13
	Trudno powiedzieć	25	4	6	5	4	13

Tabela 4 cd.

		Co zaliczył(a)by Pan(i) do największych słabości Polski w ostatnich stu latach?					
		Powstanie warszawskie w 1944 r.	Zależność Polski od ZSRR po 1945 r.	Błędna polityka gospodarcza w czasach PRL	Zwalczanie Kościoła i wiernych w czasach PRL	Marnowanie dorobku i zwycięstwa "Solidarności"	Zbyt duża zależność od USA i NATO
		%	%	%	%	%	%
Ogółem		6	45	20	20	25	16
Płeć	Mężczyźni	5	48	22	19	25	19
	Kobiety	6	43	19	22	25	13
Wiek	18-24 lata	3	43	13	14	23	19
	25-34	3	42	21	15	17	18
	35-44	4	45	22	16	28	18
	45-54	7	46	21	28	35	12
	55-64	6	52	26	25	29	17
	65 lat i więcej	9	44	16	24	21	11
Miejsce zamieszkania	Wieś	4	42	16	22	22	16
	Miasto do 20 tys.	5	41	17	17	18	13
	20-100 tys.	8	46	20	21	30	18
	101-500 tys.	3	49	27	21	27	15
	501 tys. i więcej mieszk.	8	54	27	19	32	14
Wykształcenie	Podstawowe	6	37	12	21	24	12
	Zasadnicze zawodowe	3	43	21	19	23	15
	Średnie	6	50	23	22	26	18
	Wyższe	7	57	29	20	31	18
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	7	72	30	22	36	14
	Prac. umysł. niż. szczebla	3	51	31	22	32	18
	Pracownicy fiz.- umysł.	7	33	18	25	18	16
	Robotnicy wykwalifikowani	3	44	15	19	24	14
	Robotnicy niewykwalifik.	6	58	24	24	29	24
	Rolnicy	8	31	23	18	21	22
	Pracujący na własny rach.	7	55	22	18	38	9
Bierni zawodowo	Renciści	11	37	17	23	25	13
	Emeryci	6	45	20	23	25	14
	Uczniowie i studenci	1	50	12	16	22	18
	Bezrobotni	2	30	19	14	19	17
	Gospodynie domowe i inni	8	39	10	13	20	12
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	5	50	28	22	32	18
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	48	18	20	23	18
	sekt. pryw. poza rolnict.	4	50	22	21	31	15
	prywatnym gosp. rolnym	8	34	26	18	17	24
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	6	37	18	20	22	20
	501-750	3	40	17	19	26	13
	751-1000	7	53	22	26	29	13
	1001-1500	7	53	20	23	30	17
	Powyżej 1500 zł	5	60	27	21	32	15
Ocena własnych war. mater.	Złe	6	37	19	20	21	13
	Średnie	4	47	20	21	28	17
	Dobre	7	49	21	20	24	16
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	7	47	20	44	29	12
	Raz w tygodniu	6	47	21	26	27	14
	1-2 razy w miesiącu	3	46	19	16	23	15
	Kilka razy w roku	6	43	22	11	23	19
	W ogóle nie uczestniczy	7	41	13	5	22	22
Poglądy polityczne	Lewica	7	44	18	13	23	20
	Centrum	5	43	21	18	23	18
	Prawica	6	58	26	28	34	14
	Trudno powiedzieć	4	30	12	18	16	13

Tabela 4 cd.

		Co zaliczył(a)by Pan(i) do największych słabości Polski w ostatnich stu latach?					Liczba osób
		Zbyt duża zależność od Unii Europejskiej	Słaba, nieudolnie funkcjonująca demokracja	Zbyt duże koszty reform ekonomicznych	Zbyt duże wpływy Kościoła katolickiego	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		14	19	20	21	7	1107
Płeć	Mężczyźni	15	21	21	22	4	521
	Kobiety	13	18	19	21	10	586
Wiek	18-24 lata	15	19	17	20	8	159
	25-34	18	22	21	37	6	202
	35-44	9	21	20	26	8	168
	45-54	13	20	21	19	7	190
	55-64	17	20	25	15	5	179
	65 lat i więcej	10	14	16	11	10	209
Miejsce zamieszkania	Wieś	17	20	18	16	9	417
	Miasto do 20 tys.	12	18	26	23	12	151
	20-100 tys.	14	16	21	17	6	218
	101-500 tys.	7	22	24	30	3	172
	501 tys. i więcej mieszk.	13	21	12	30	3	149
Wykształcenie	Podstawowe	13	13	15	13	11	307
	Zasadnicze zawodowe	16	26	24	21	7	280
	Średnie	12	20	20	23	7	370
	Wyższe	15	19	22	33	1	150
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	20	22	20	30		71
	Prac. umysł. niż. szczebla	14	22	25	33	2	113
	Pracownicy fiz.- umysł.	6	20	24	23	9	85
	Robotnicy wykwalifikowani	14	21	22	27	8	115
	Robotnicy niewykwalifik.	6	22	16	22	5	73
	Rolnicy	24	21	16	17	11	59
	Pracujący na własny rach.	11	24	24	30	2	39
Bierni zawodowo	Renciści	20	19	23	14	13	87
	Emeryci	10	15	16	11	9	245
	Uczniowie i studenci	10	25	17	17	8	81
	Bezrobotni	20	20	20	24	8	75
	Gospodynie domowe i inni	19	12	22	27	11	64
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	13	21	26	24	4	123
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	5	19	14	28	9	90
	sekt. prywat. poza rolnict.	14	21	22	28	4	257
	prywatnym gosp. rolnym	24	20	17	19	9	58
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	19	18	23	22	7	265
	501-750	15	26	26	19	5	187
	751-1000	13	20	20	18	7	183
	1001-1500	13	19	21	22	5	150
	Powyżej 1500 zł	12	15	10	24	11	127
Ocena własnych war. mater.	Złe	15	21	27	17	8	231
	Średnie	15	21	18	21	8	510
	Dobre	11	16	18	24	6	366
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	13	17	12	5	9	49
	Raz w tygodniu	14	19	21	12	7	579
	1-2 razy w miesiącu	14	19	21	25	9	165
	Kilka razy w roku	15	22	20	36	6	212
	W ogóle nie uczestniczy	10	18	15	42	8	103
Poglądy polityczne	Lewica	11	22	24	32	5	153
	Centrum	14	22	20	23	6	322
	Prawica	16	17	19	16	3	373
	Trudno powiedzieć	12	19	20	20	16	258